

**Azərbaycan Respublikası Elm və Təhsil Nazirliyi
Lənkəran Dövlət Universiteti**

Təsdiq edirəm»

Tədrisin təşkili və təlim texnologiyaları
üzrə prorektor vəzifəsini icra edən
dos.Z.İ.Məmmədov

" 07 " "fevral" 2025-ci il

Fənn sillabusu

İxtisas: 060642 Qida təhlükəsizliyi .

Fakültə: Aqrar və mühəndislik.

Kafedra: "Texnologiya və texniki elmlər"

I.Fənn haqqında məlumat:

Fənnin adı: Qida təhlükəsizliyinin elmi əsasları.

Kodu: Mif-B06

Tədris ili: I (2024-2025) Semestr: II

Tədris yükü: Auditoriya saati -30 (15 saat mühazirə, 15 saat seminar)

Tədris forması: Əyani

Tədris dili: Azərbaycan dili

AKTS üzrə kredit:6-kredit

Auditoriya N:

Saat:

II.Müəllim haqqında məlumat:

Adı, soyadı, elmi dərəcəsi və elmi adı: Rəşad Əliyev coğ.e.n.dos.

Məsləhət günləri və saati: V gün saat 15⁰⁰.

E-mail ünvanı: Reshad-1974@mail.ru

Kafedranın ünvanı: Lənkəran ş., Füzüli k.170.

III.Tövsiyyə olunan dərslik, dərs vəsaiti və metodik vəsaitlər:

- 1.Abbasov İsmət Dursun oğlu. Azərbaycanın və dünya ölkələrinin kənd təsərrüfatı. Bakı 2013 [səh 12, 59, 89]
2. Abbasov İsmət Dursun oğlu. Ərzaq təhlükəsizliyi və kənd təsərrüfatının prioritet istiqamətləri. Bakı 2011
3. Hacıyev Ş.H., Bayramov Ə.İ. Dünya iqtisadiyyatının tarixi. Bakı: "İqtisad Universiteti", 2010
4. İsrailov H.A. Qloballaşma şəraitində istehlak kooperasiyasının inkişaf perspektivləri. Bakı 2010
5. Azərbaycan statistik göstəriciləri. Bakı 2013
6. Şəkərlıyev A.Ş. Dünya iqtisadiyyatı və beynəlxalq iqtisadi münasibətlər. Bakı 1999.
7. Aqil Əliyev, İdris Dadaşov, Arif Şəkərlıyev. Dünya iqtisadiyyatı: müasir dövrün problemləri. Bakı -2001

8. Xəlilov Həmzə Ağakışi oğlu. Milli ərzaq təhlükəsizliyi: bazar transformasiyaları və iqtisadi qloballaşma amilləri Bakı , "Adiloğlu" nəşriyyatı - 2001
9. Vəliyev T.S., Babayev Ə.P. və Meybullayev M.X. ümumi elmi redaktəsi ilə "İqtisadi nəzəriyyə", Bakı, Çarşoğlu 1999.
10. Nusrəddin Məmmədov. Ölkənin iqtisadi təhlükəsizliyi. Bakı 2005
11. Rəsim Əliyev. Aqlar bazar və ərzaq təhlükəsizliyi məsələləri Bakı 2005
12. Əliyev A., Şəkərləyev A. Bazar iqtisadiyyatına keçid: dövlətin iqtisadi siyasəti, B., 2002.
13. Əliyev M. T. Azərbaycan iqtisadiyyatının formalaşması və inkişaf etdirilməsi. Bakı "Mütərcim" 2002
14. Əliyev F. G. "Ev təsərrüfatı gəlirləri, həyat səviyyəsi və yoxsulluq", "Elm", B akı 2000.
15. Abbasov A.F. Sosial bazar iqtisadiyyatı, "Elm və həyat" nəşriyyatı , Bakı 1998. 98
16. Sadıqov K. F., Rəhmanov F.P., Qafarov K.S. Milli iqtisadiyyat: təşəkkülü və tənzimlənməsi, Bakı, 1996.
17. Azərbaycan iqtisadiyyatı İ.H.Aliyev və S.A.İbadovun red., Bakı "Ağrıdağ" 1999.
18. Bayramov Ə.Ə. "Regional iqtisadi inteqrasiya: nəzəriyyə və praktika", Bakı, Azərənşr. 1997
19. Хромов Ю.С. Проблемы продовольственной безопасности России. Международные и внутренние аспекты.- М. РИСИ, 1995-252 [64]
20. Ущачев Н.Г. Стратегия продовольственной безопасности России. Пищевая промышленность , 2002, JNT » 2-3 [64]

Elektron mənbələr

21. <http://www.fao.org>
22. <http://www.elshanhajizadeh.com/> [səh 74-78]
23. <http://e-qanun.az>
24. <http://journal.qu.edu.az>
25. <http://www.azerbaijans.com>
26. <http://www.economy.gov.az> [səh 42-48]
27. <http://musavat.com/news/gundem/erzaq-tehlukesizliyi-strateji-meqseddir>
28. <http://vergiler.az>
29. <http://e-qanun.az>
30. <http://jurnal.meclis.gov.az/news>.
31. DOC]ƏRZAQ MƏHSULLARI İSTEHSALI VƏ ƏRZAQ ... referat.ilkaddimlar.com [səh 9]
32. <http://www.azadinform.az/news/> [səh 14-18]
33. <http://www.agro.gov.az/> [səh 24-28]
34. <http://www.amea-iqtisadiyyat.org/> [səh 79-88]

IV.Prerekvizitlər: Magistrlərə qida məhsullarının elmi əsasları fənni tədris olunur.Bu sahə üzrə anlayışlar və prinsiplər təhlil olunur.

V.Korekvizitlər: Bu fənnin tədrisi ilə eyni vaxtda başqa buna oxşar fənlərin tədrisinə ehtiyac yoxdur.

VI. Fənnin təsviri: Ölkənin ərzaq təhlükəsizliyi onun iqtisadi və milli təhlükəsizliyinin ayrılmaz hissəsidir. Əhalinin ərzaq məhsulları ilə təmin edilməsi dövlət üçün mühüm əhəmiyyət kəsb edən və həlli vacib olan sosial-iqtisadi problemlərdən biridir. Qeyd etmək lazımdır ki, ərzaq təhlükəsizliyi dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir. Belə ki, bu problemin həlli milli, iqtisadi, sosial, demografik və ekoloji faktorların geniş spektrini əhatə edir. Buna görə də dövlət səviyyəsində sosial-iqtisadi sistem ərzaq təhlükəsizliyi ilə sıx əlaqədardır. Məhz bu baxımdan ərzaq təhlükəsizliyinin təmini daxili resursların mobilizə edilməsinə əsaslanmışdır. Bu yanaşma milli iqtisadi islahatlar strategiyasının işlənib hazırlanması, dayanıqlı inkişafı, effektiv hüquqi normaların istifadəsi, əhalinin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bir çox dəyişikliklərə əsaslanır.

VI. Fənnin məqsədi və təsviri: Ərzaq təhlükəsizliyinin təmini daxili resursların mobilizə edilməsinə əsaslanmışdır. Bu yanaşma milli iqtisadi islahatlar strategiyasının işlənib hazırlanması, dayanıqlı inkişafı, effektiv hüquqi normaların istifadəsi, əhalinin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlı bir çox dəyişikliklərə əsaslanır. Qeyd etmək lazımdır ki, bəşəriyyət səviyyəsində ərzaq təhlükəsizliyi "beynəlxalq əmək bölgüsündə maksimal iştirak və dünya bazarında özünəməxsus şəkildə "ərime və ya aqrar proteksionizm"dir, bəşəriyyətin gələcəyini təyin edən dayanıqlı inkişafdır. Dayanıqlı inkişaf isə ərzaq da daxil olmaqla təbii resurslardan balanslaşdırılmış istehlaka əsaslanır.

VII. Davamiyyətə verilən tələblər: Fənn üzrə semestr ərzində buraxılmış auditoriya saatlarının ümumi sayı Elmi Şuranın 16 may 2024-cu il tarixi qərarına uyğun olaraq davamiyyət meyarları nəzərə alınmaqla müəyyən olunmuş həddən yuxarı olduğu halda tələbə həmin fəndən imtahana buraxılmır və onun həmin fənn üzrə akademik borcu qalır.

VIII. Qiymətləndirmə: Tələbələrə bəzi 100 ballıq sistemdə qiymətləndirilir. Bundan 50 balı tələbə smestr ərzində, 50 balı isə imtahanda toplayır. Smestr ərzində toplanan 50 bala aşağıdakılar aiddir: 20 bal seminar və laboratoriya dərslərində fəaliyyətinə görə, 30 bal kollektivinə görə. Qiymətləndirmə zamanı Elmi Şuranın 16 may 2024-cu il tarixli qərarına uyğun olaraq qiymətləndirmə meyarı nəzərə alınır.

İmtahanda qazanılan balların maksimum miqdarı 50-dir.

Qiymət meyarları aşağıdakılardır:

- 10 bal- tələbə keçilmiş materialı dərindən başa düşür, cavabı dəqiq və hərtərəflidir;
- 9 bal-tələbə keçilmiş materialı tam başa düşür, cavabı dəqiqdir və mövzunun mətnini tam açə bilir;
- 8 bal-tələbə cavabında ümumi xarakterli bəzi qüsurlara yol verir;
- 7 bal- tələbə keçilmiş materialı başa düşür, lakin nəzəri cəhətdən bəzi məsələləri əsaslandırma bilmir;
- 6 bal- tələbənin cavabı əsasən düzgündür;
- 5 bal-tələbənin cavabında çatışmazlıqlar var, mövzunu tam əhatə edə bilmir;
- 4 bal- tələbənin cavabı qismən doğrudur, lakin mövzunu izah edərkən bəzi səhvlərə yol verir;

3 bal- tələbənin mövzudan xəbəri var, lakin fikrini əsaslandırma bilmir;

1-2 bal- tələbənin mövzudan qismən xəbəri var.

-0 bal- suala cavab yoxdur.

Tələbənin imtahanda topladığı balın miqdarı 17-dən az olmamalıdır. Əks təqdirdə tələbənin imtahan göstəriciləri semester ərzində tədris fəaliyyəti nəticəsində topladığı bala əlavə olunmur.

Semestr nəticəsinə görə yekun qiymətləndirmə (imtahan və imtahanaqədərki ballar əsasında)

91 – 100 bal	əla	A
81 – 90 bal	çox yaxşı	B
71 – 80 bal	yaxşı	C
61 – 70 bal	kafi	D
51 – 60 bal	qənaətbəxş	E
51 bal aşağı	qeyri-kafi	F

IX. Davranış qaydalarının pozulması: Tələbə Universitetin daxili nizam –intizam qaydalarını pozduqda əsasnamədə nəzərdə tutulan qaydada tədbir görülməkdir.

X. Təqvim mövzu planı: Mühazirə 15saat , seminar məşğələsi 15 saat Cəmi 30 saat

N	Keçirilən <u>mühazirə</u> , seminar, məşğələ, laboratoriya və sərbəst mövzuların məzmunu	Saat		Tarix	
		Müh.	Sem.	Müh.	Sem.
1	2	3		4	
	Mühazirə və seminar mövzuları				
1.	Mövzu. Fənnin məqsəd vəzifələri. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyinin nəzəri-konseptual əsasları. Plan: 1.Fənnin məqsəd və vəzifələri. 2. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyinin nəzəri-konseptual əsasları. 3. ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi Mənbə: [1;2;5 ;6;7,]	2	2		
2.	Mövzu. Dünyanın ərzaq istehsalının tarixi mərhələləri və onun müasir inkişaf istiqamətləri. Plan: 1. Dünyanın ərzaq istehsalının tarixi mərhələləri.	2	2		

	2. Dünyanın ərzaq istehsalının müasir inkişaf istiqamətləri. Mənbə: [1;2;5 ;6;7.]				
3.	Mövzu. Dünyanın ərzaq istehsalı və əhali artımının qarşılıqlı əlaqələndirilməsi. Plan: 1. Dünyanın ərzaq istehsalı. 2. Ərzaq istehsalı və əhali artımının qarşılıqlı əlaqələndirilməsi. 3. Regionların istehsal potensialı və resuslardan istifadə. Mənbə: [1;2;3; 8;10;]	2	2		
4.	Mövzu. Dünya ölkələrində əhəlinin ərzaq məhsullarına olan tələbinin ödənilməsi vəziyyəti. Plan: 1. Ərzaq məhsullarına olan tələbinin ödənilməsi vəziyyəti. 2. Aqrar sektorun texnoloji bazasının genişləndirilməsi yolları. 3. Ərzaq probleminin ilkin səbəbləri. 4. Ərzaqla təminat probleminin getdikcə mürəkkəbləşməsi. Mənbə: [1;2;5 ;6;7.]	2	2		
5	Mövzu. Dünyanın ərzaq bazarının inkişaf istiqamətləri. Plan: 1. Ərzaq bazarının inkişaf istiqamətləri. 2. Aqro - ərzaq iqtisadiyyatı. 3. iqtisadçısı A. Smit və C.M.Keynsin nəzəriyyələri. Mənbə: [1,2; 4;5;8.]	2	2		
6	Mövzu. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyinin əsas amilləri. Plan: 1.Ərzaq təhlükəsini şərtləndirən amilləri. 2. Ölkənin ərzaq təhlükəsizliyini çətinləşdirən xarici amillər 3. Azərbaycan dövləti əhəlinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı surətdə təmin edilməsi üçün 2008 - 2015 - ci illərə dair proqramı. Mənbə: [1,2;4; 6;]	2	2		

7.	Mövzu. Dünyanın ərzaq istehsalının əsas problemləri və onların aşağı salınması yolları. Plan: 1. Dünyanın ərzaq istehsalının əsas problemləri. 2. Dünya ərzaq təhlükəsizliyinin Roma bəyannaməsi» (Roma 13 noyabr 1996 - ci il) 3. ərzaq təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi və təminatı. Mənbə: [1,2;4; 6;]	2	2		
8	Mövzu. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyi və onun möhkəmləndirilməsi yolları. Plan: 1. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyi. 2. Ekoloji təmiz, keyfiyyətli kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları. 3. İqlim dəyişikliyin ərzaq problemlərində rolu. mənbə: [1,2;4,6;7;8;]	1	1		

XI. Fənn üzrə tələblər, tapşırıqlar:

Ərzaq təhlükəsizliyi dövlət siyasətinin prioritet istiqamətlərindən biridir. Belə ki, bu problemin həlli milli, iqtisadi, sosial, demoqrafik və ekoloji faktorların geniş spektrini əhatə edir. Buna görə də dövlət səviyyəsində sosial-iqtisadi sistem ərzaq təhlükəsizliyi ilə sıx əlaqədardır. Məhz bu baxımdan ərzaq təhlükəsizliyinin təmini daxili resursların mobilizə edilməsinə əsaslanmışdır. Bu yanaşma milli iqtisadi islahatlar strategiyasının işlənilib hazırlanması, dayanıqlı inkişafı, effektiv hüquqi normaların istifadəsi, əhəlinin həyat şəraitinin yaxşılaşdırılması ilə bağlıdır.

XII.Fənn üzrə təlimin nəticələri:

- Dünyanın ərzaq istehsalının tarixi mərhələlərinin öyrənilməsi.
- Dünyanın ərzaq istehsalının müasir inkişaf istiqamətlərinin öyrənilməsi.
- Dünyanın ərzaq istehsalı.
- Ərzaq istehsalı və əhəli artımının qarşılıqlı əlaqələndirilməsi.
- Regionların istehsal potensialı və resuslardan istifadə.

XIII. Tələbələrə fənn haqqında fikrinin öyrənilməsi:

XIV I-kollektiv sualları.

- 1.Fənnin məqsəd vəzifələri. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyinin nəzəri-konseptual əsasları.
2. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyinin nəzəri-konseptual əsasları.
3. ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi

4. Dünyanın ərzaq istehsalının tarixi mərhələləri və onun müasir inkişaf istiqamətləri.
5. Dünyanın ərzaq istehsalının tarixi mərhələləri.
6. Dünyanın ərzaq istehsalının müasir inkişaf istiqamətləri.
7. Dünyanın ərzaq istehsalı və əhali artımının qarşılıqlı əlaqələndirilməsi.
8. Dünyanın ərzaq istehsalı.
9. Ərzaq istehsalı və əhali artımının qarşılıqlı əlaqələndirilməsi.
10. Regionların istehsal potensialı və resuslardan istifadə

II-kollektiv sualları.

1. Dünya ölkələrində əhalinin ərzaq məhsullarına olan tələbinin ödənilməsi vəziyyəti.
2. Aqrar sektorun texnoloji bazasının genişləndirilməsi yolları.
3. Ərzaq probleminin ilkin səbəbləri.
4. Ərzaqla təminat probleminin getdikcə mürəkkəbləşməsi.
5. Aqro - ərzaq iqtisadiyyatı.
6. iqtisadçısı A. Smit və C.M. Keynsin nəzəriyyələri.
7. Ərzaq təhlükəsini şərtləndirən amilləri.
8. Azərbaycan dövləti əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı surətdə təmin edilməsi üçün 2008 -

2015 - ci illərə dair proqramı.

9. Dünya ərzaq təhlükəsizliyinin Roma bəyannaməsi» (Roma 13 noyabr 1996 - ci il)
10. ərzaq təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi və təminatı.

XV. İmtahan sualları.

I-blok

1. Fənnin məqsəd vəzifələri. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyinin nəzəri-konseptual əsasları.
2. Fənnin məqsəd və vəzifələri.
3. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyinin nəzəri-konseptual əsasları.
4. ərzaq təhlükəsizliyinin təmin edilməsi
5. Dünyanın ərzaq istehsalının tarixi mərhələləri və onun müasir inkişaf istiqamətləri.
6. Dünyanın ərzaq istehsalının tarixi mərhələləri.

II-blok

7. Dünyanın ərzaq istehsalının müasir inkişaf istiqamətləri.
8. Dünyanın ərzaq istehsalı və əhali artımının qarşılıqlı əlaqələndirilməsi.
9. Dünyanın ərzaq istehsalı.
10. Ərzaq istehsalı və əhali artımının qarşılıqlı əlaqələndirilməsi.
11. Regionların istehsal potensialı və resuslardan istifadə
12. Dünya ölkələrində əhalinin ərzaq məhsullarına olan tələbinin ödənilməsi vəziyyəti.
13. Ərzaq məhsullarına olan tələbinin ödənilməsi vəziyyəti.

III-blok

14. Aqrar sektorun texnoloji bazasının genişləndirilməsi yolları.
15. Ərzaq probleminin ilkin səbəbləri.
16. Ərzaqla təminat probleminin getdikcə mürəkkəbləşməsi.
17. Dünyanın ərzaq bazarının inkişaf istiqamətləri.
18. Ərzaq bazarının inkişaf istiqamətləri.

IV-blok

19. Aqro - ərzaq iqtisadiyyatı.
20. İqtisadçısı A. Smit və C.M.Keynsin nəzəriyyələri.
21. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyinin əsas amilləri.
22. Ərzaq təhlükəsizliyi şərtləndirən amilləri.
23. Ölkənin ərzaq təhlükəsizliyini çətinləşdirən xarici amillər
24. Azərbaycan dövləti əhalinin ərzaq məhsulları ilə etibarlı surətdə təmin edilməsi üçün 2008 - 2015 - ci illərə dair proqramı.

V-blok

25. Dünyanın ərzaq istehsalının əsas problemləri və onların aşağı salınması yolları.
26. Dünyanın ərzaq istehsalının əsas problemləri.
27. Dünya ərzaq təhlükəsizliyinin Roma bəyannaməsi» (Roma 13 noyabr 1996 - ci il)
28. ərzaq təhlükəsizliyinin möhkəmləndirilməsi və təminatı.
29. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyi və onun möhkəmləndirilməsi yolları.
30. Dünyanın ərzaq təhlükəsizliyi.
31. Ekoloji təmiz, keyfiyyətli kənd təsərrüfatı və ərzaq məhsulları.
32. İqlim dəyişikliyin ərzaq problemlərində rolu.

«Texnologiya və texniki elmlər» kafedrasının 07.02.2025-ci il tarixli iclasında təsdiq olunmuşdur.

Fənn müəllimi:

Kafedra müdiri:

dos.R.F.Əliyev.

dos. R.F.Əliyev.